

Opinie

De fiscale boktor gesignaleerd!

Prof. Dr. L. G. M. Stevens

Behoort U ook tot degenen die een dijk van een vermogen achter de hand hebben zonder daarvoor jaarlijks door de inspecteur van de directe belastingen geplaagd te worden met aanslagbiljetten vermogensbelasting? Bent U dus een van die Nederlanders die aanspraak heeft op een aandeel in de miljarden van onze moddervette pensioenpotten? Ook U hebt dus ongestoord kunnen profiteren van een belastingvrije aangroei van Uw pensioenvermogen, omdat U over de werkgevers- en werknemersbijdrage in Uw pensioenregeling geen belasting behoefde te betalen, en daarenboven nog kon profiteren van een onbelaste beleggingsaangroei? Nou, dan kunt U nu wel ophouden met zwijmelen over Uw onbezorgde verzorgde oudedag. De fiscale boktor is in de spanten van Uw pensioengebouw aangetroffen! Wakker? Nou dan even bijpraten wat er op het pensioenfront gaande is.

In ons fiscale stelsel bestaat een zeer lange traditie de vorming van oudedagsvoorzieningen fiscaal in allerlei opzichten te stimuleren. Anders dan met traditionele spaarvormen het geval is, kunnen besparingen in de pensioensfeer uit het inkomen vóór belastingheffing worden gevormd. Dit is mogelijk door de zogenoemde omkeerregel in de loonbelasting. Die zorgt ervoor dat niet de pensioenaanspraak wordt belast, maar de pensioenuitkering. In de fiscale doctrine wordt deze handelwijze verantwoord met een beroep op de inkomensuitsteltheorie. Inkomen is in die visie immers pas belastbaar als dit echt voor vertering vatbaar is. Bij vele pensioenregelingen is de deelname echter verplicht en van vrije verteerbaarheid van de in dat kader bestede premies is geen sprake. Vandaar het belastinguitstel. Sommigen zien in dit belastinguitstel echter een ongewenste afwij-

king van de normale structuur van de inkomstenbelasting. Ze zouden deze faciliteiten liever vandaag nog dan morgen terugdraaien. De verbreding van de heffingsgrondslag die daaruit zou voortvloeien is aanzienlijk. Op die wijze zouden uitermate fraai ogende tariefverlagingen mogelijk zijn.....

In het Voorontwerp Brede herwaardering is de belastingvrijstelling van pensioenaanspraken onaantastbaar gebleken. Wel zijn beperkende voorwaarden gesteld ten aanzien van de vorm van de regeling en de uitvoeringslichamen, maar de fondsvormingsmogelijkheden zijn uitgebreid. De thans geldende maximering in de onbelastbaarheid van de aanspraak gaat zelfs vervallen. De pensioenaanspraken behoeven niet langer te worden getoetst aan de maatschappelijke opvattingen omtrent pensioen. Het mag gerust iets meer zijn, want in de ogen van de wetgever is iedereen toch onderworpen aan een eigen natuurlijk maximum. Iedereen stelt immers van nature zijn grenzen aan datgene wat hij wil opofferen voor zijn oude dag. Alleen de directeuren-groootaandeelhouders zitten in een situatie waarin ze dat remmend mechanisme buiten werking kunnen stellen. Zij moeten dus aan de fiscale leiband van de maatschappelijke opvattingen omtrent pensioen blijven lopen en worden bij bovenmatige toezeggingen fiscaal op de vingers getikt. Het heeft er dus alle schijn van dat onze lieve-heersbeestjes voor boktorren zijn versleten en dat nodeloze paniek is gezaaid in de pensioenbolwerken.

Toch is er wel degelijk onraad. De aanval op de vette pensioenvermogens is evenwel niet via de

Prof. Dr. L. G. M. Stevens is hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

belastingheffing van pensioenaanspraken ingezet, maar in de vorm van belastingheffing van de pensioenfondsen. De fiscale bewindslieden hebben onlangs het voorstel van Wet op de heffing over vermogensoverschotten van pensioenfondsen bij de Tweede Kamer ingediend. Het wetsvoorstel beoogt het vormen en instandhouden van duurzame vermogensoverschotten door pensioenfondsen tegen te gaan. De Raad van State heeft geen goed woord voor deze heffingswet over, maar de kritiek schijnt aan dovemansoren te zijn gericht. Door de fiscale bewindslieden wordt weliswaar erkend dat het bijzondere karakter van pensioenfondsen er aan in de weg staat dat pensioenfondsen als belastingplichtige lichamen voor de vennootschapsbelasting worden aangemerkt, maar via de achterdeur wordt hen toch de vetpot afhandig gemaakt. Gekozen is, aldus merken de bewindslieden fijntjes op, voor invoering van een geheel eigensoortige heffing. Deze heffing werkt in feite als een 'strafheffing' ter grootte van 40% van het duurzame vermogensoverschot van het pensioenfonds. De pensioenfondsen kunnen echter door verbetering van rechten, premie terugbetaling of premieverlaging aan deze heffing ontkomen. De fiscale zweep zal dus gaan knallen over die pensioenfondsen die hun vetzucht niet hebben kunnen bedwingen. Of, om met de woorden van Flip de Kam in zijn NRC-column van 27 juli 1989 te spreken: 'Door de afgedwongen premieverlagingen zullen ook de arbeidskosten in een aantal bedrijven omlaag kunnen. Dit is goed voor de werkgelegenheid en de nationale economie. De aanpak van de 'fat cats' onder de pensioenfondsen (overigens met fluwelen handschoenen) zou het begin moeten zijn van een vergelijkbare aanval van de overheid op tal van andere bastions die bezet zijn door gevestigde sociaal-economische machten.'

Ik hou niet van dergelijke krijgshaftige taal. Belastingheffing vereist primair een rechtsgrond en is méér dan het kil opportunisme van pakken wat je pakken kunt. Ik heb mijn twijfels over deze vorm van fiscaal potverteren. Te meer omdat ik in het wetsvoorstel onvoldoende ruimte zie om rekening te mogen houden met de coming-back service in verband met waarde- of welvaartvast-

heidsclausules. Daarnaast acht ik het tegenover elkaar staan van twee controlerende overheidsinstanties van verschillende ministeries, één die moet reglementeren en toezien dat de pensioenfondsen niet te mager zijn (Verzekeringskamer) en één die er op moet letten dat ze niet te vet worden (fiscus), geen prettig vooruitzicht. Over deregulering gesproken! Voorshands kan mijn conclusie dan ook niet anders zijn dan dat de Raad van State met zijn pertinente afwijzing van het voorstel het gelijk aan zijn zijde heeft. Maar och, mag ik als fiscalist wel klagen als wederom zo'n fantasistisch fiscaal werkgelegenheidsproject wordt aangedragen? Het levert werkgelegenheid bij de vleet. En daar wordt geen fiscalist slechter van.